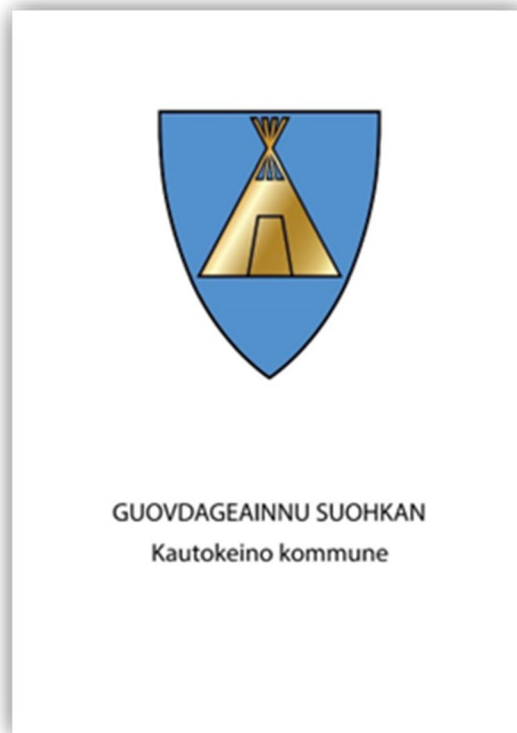

PLÁNASTRATEGIIJA
GUOVDAGEAINNU SUOHKAN – KAUTOKEINO KOMMUNE
2024 – 2027

Suohkanstivra dohkkehan 19.12.2024, ášši 68/24

Sisdoallu

Ovdasátni.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
1. Álggahus	Feil! Bokmerke er ikke definert.
2. Nationála ja regionála láidestusat	6
2.1 Nationála vuordámušat suohkanlaš ja regionála plánemii	6
2.2 ONa bistevašvuodamihtut	7
2.3 Regionála láidestusat.....	8
3. Guovdageainnu suohkana plánavuogádat	9
3.1 Suohkanplána	10
3.2 Suohkanoasseplána ja muddenplánat	10
3.3 Temaplan	10
3.4 Bušeahtta ja doaibmaoassi ekonomiiaplánain (DEP)	11
3.5 Doaibmaplána	11
3.6 Strategiiat	11
3.7 Doahpagat ja sátnelistu	11
4. Hástalusgovva ja plánadárbu.....	13
4.1 Ollislaš servodatovdáneapmi	13
4.2 Sámegiella	15
4.3 Sosiála bistevašvuhta.....	16
4.4 Dálkkádat- ja biraslaš bistevašvuhta.....	20
4.5 Ekonomalaš bistevašvuhta	23
5. Planstrategiija 2024 – 2027	27
6. Suohkanstivrra mearrádus ášši 68/24	28

Ovdasátni

Plánastrategiija lea plána plánaide. Plánastrategiija galgá čilget makkár plánaid mii dárbbášit jus galgat čoavdit hástalusaid mat mis boahtteáiggis leat. Buorit plánat addet sihke hálldahussii, politihkkáriidda ja ássiide einnostahttivuođa ja reaidduid stivret Guovdageainnoservodaga ja Guovdageainnu suohkana rievttis guvlui boahttevaš jagiid.

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

Min Ofelaš Sámis višuvdna govvida ángiris boahtteáiggediđolaš geainnu sámi servodaga ofelažžan. Guovdageainnu suohkanis leat ovddas guvlui stuora vejolašvuođat ja hástalusat. Dehálaš oassin Sámis, mis lea ovddasvástádus hálldašit min resurssaid dakkár vugiin ahte mii sihkkarastit bistevas ovdáneami otná ja boahttevaš buolvvaide.

Go suohkan mearrida ođđa plánastrategiija, de vuodđun dasa leat hástalusat maid mii oaidnit, viiddis máhttovuoddu vuodul, dahkkon 2023:s ja 2024:s. Ođđa suohkanoasseplána servodatoasi proseassa oktavuodas, lea Guovdageainnu suohkanis leamašan viiddis mielváikkuhanproseassa. Mis leat ollu ássit buktán cealkámušat ja juogadan oaiviliid mot Guovdageainnoservodat galgá leat boahtteáiggis. Dáid oainnuid leat váldán fárrui ráhkadettiin dán plánastrategiija.

Boahttevaš jagiin bohtet mánga dehálaš proseassa mii gáibida mis sihke heivehanmuni, rievdadandáhtu ja mearrediđolašvuođa. Dálkkádatrievdamat, birashástalusat, álbmotlogu njiedjan, ekonomalaš eahpesihkarvuohta ja servodatstruktuvrraid rievdamat, leat dušše muhtun dain fáttáin maid mii šaddat gieđahallat. Jus galgat lihkostuvvat dáinna bargguin, de mii dárbbášit ovttasbarggu – sihke min iežamet ássiiguin ja eará servodataktevrraiguin.

1. Álggahus

Plánastrategiija galgá čielggadit makkár plánabargguiguin suohkan galgá bargat suohkanstivrra áigodagas vái láhčá dili sávvojuvvon ovdáneapmái. Mihttu lea nannet politihkalaš stivrema plánabargguin mat galgá vuoruhuvvot, ja ahte viiddis árvvoštallamat suohkana hástalusain leat vuodđun vuoruhemiide.

Suohkanin mii leat geatnegahtton mearridit plánastrategiija ovdal jahki lea gollan dan rájes ođđa suohkanstivra vuodđuduvvui. Plánastrategiija ii leat plánašládja, muhto veahkkeneavvu mainna mearrida viidáset plánabarggu. Plánastrategiijas ii mearrit mihtuid ja konkrehta strategiijaid, dan dahká suohkanplána servodatoasis.

Suohkanat galget čoavdit mánggabealat servodatváttisvuodaid ja galget plána- ja huksenlága (phl) mielde “ovddidit bistevašvuoda buoremussan ovttaskasolbmuide, servodahkii ja boahttevaš buolvvaide”. Phl § 10-1 mielde galgá: “Plánastrategiija galgá digaštallat suohkana strategalaš válljemiid servodatovdáneami dáfus, nugo guhkesáigge areálageavaheami, birashástalusaid, surggiid doaimmaid ja árvvoštallama plánadárbbus mii suohkanis lea válgaáigodagas ”.

Plánastrategiija ulbmil lea earret eará oažžut bajilgova das

- makkár plánat gávdnojit ja árvvoštallama dain
- makkár plánaid berre ođastit
- makkár plánaid berre bidjat eret
- makkár ođđa plánaid berre ráhkadit

Plánat mat namuhuvvojit plánastrategiijas leat guovddáš plánat maid suohkanstivra lea dohkkehan. Siskkáldas plánat eai leat plánastrategiijas oassin.

Plánastrategiijas galgá maiddái mearriduvvot galgá go dálá suohkanplána ođastuvvon ollásit dahje belohahkii, dahje jus galgá jotkojuvvot rievdadusaid haga. Proseassa lea juo álggahuvvon 2023:s mas suohkanoasseplána servodatoasis dahkko ollislaš revišuvdna, mii dohkkehuvvo 2025 njukčamánu.

Plánastrategiija galgá maid dadjat juoidá nationála ja regionála stivrenválddiid vuordámušaid birra ja makkár hástalusaid suohkan ferte plánat. Suohkana plánastrategiija bargu álggi 2023:s máhttovuođu ráhkademiin, mii gárvvistuvvui 2024 borgemánu.

Suohkanin mii fertet nai heivehit plánema organisašuvnna ovdeš plánen, resursa ja doaibmannávccaid ektui. Leat mánga siva dasa manin ovddit plánastrategiija plánabarggut eai leat visot čađahuvvon. Vuosttažettiin ja ovddemusat lea sáhka resursagažaldagas. Ii soaitte leat doarvái bargoveahka nagodit dahkat buot bargguid mat leat biddjon organisašuvdnii, dahje eai soaitte várren doarvái ekonomalaš gaskaomiid plánabarggu čađaheapmái. Danin lea hui mávssolaš ahte suohkanlaš plánastrategiija lea realisttalaš dan ektui maid nagoda čađahit. Stuora ángirvuohta lea ortnegis, muhto ii ábut vajálduhttit áiggi ja resurssaid maid beaivválaš barggut gáibidit.

Plána- ja huksenláhka addá suohkaniidda heivehanmuni heivehit plánema dárbbuide. Ráđđehusa mielas lea dehálaš geavahit dán doaibmanmuni láhčit dili sávahahtti ovdáneapmái, seammás go plánen ii galgga dahkkot viidábun go dan mii lea dárbbášlaš.

Mielváikkuheapmi plánastrategiijai vuhtiiváldojuvvo almmolaš geahčadeamis ovdal mearrádusa. Maiddái ipmárdusa bokte man Guovdageainnu suohkan lea ožžon viiddis mielváikkuhanproseassa bokte ođđa servodatoasi oktavuodas. Plána- ja huksenlága gáibádus viežžat oainnuid stáhtalaš ja regionála eiseválddiin ja ránnjásuohkaniin ollašuvvá.

2. Nationála ja regionála láidestusat

Suohkan galgá iežas plánain vuhtiiváldit sihke suohkanlaš, regionála ja nationála mihtuid, beroštumiid ja bargguid. Plánastrategiija galgá danin bidjat vuodđun sihke nationála ja dehálaš regionála láidestusaid.

2.1 Nationála vuordámušat suohkanlaš ja regionála plánemii

Plána- ja huksenláhka lea mávssoleamos stivrendokumeanta suohkanlaš plánemii. Láhka nanne § 6-1:s ahte stáhta galgá doaimmahit vuordámušaid regionála ja suohkanlaš plánemii juohke njealját jagi.

[Ráđđehusa Nationála vuordámušain regionála ja suohkanlaš plánemii 2023-2027](#) vurdojuvvo ahte fylkkasuohkanat ja suohkanat bidjet bistevasvuodamihtuid, nationála dálkkádat- ja birasmihtuid ja báikkálaš álbmotstivrema vuodđun servodat- ja areálaplánemii, ja láchčet dili oadjebas, bistevas ja ealli báikegottiide miehta riikkas.

Nationála vuordámušat leat huksejuvvon viđa fáddái:

- ovttašhtin ja ovttašbargu plánemis
- oadjebas ja searvadahtti báikegottit
- buresbirgejupmi ja árvoháhkkan bistevasvuodain
- dálkkádat, luondu ja biras boahhteáigái
- servodatsihkarvuoha ja gearggusvuoha

Ráđđehus oaivvilda ahte ođastuvvon plánat dárbbášuvvojit vai oázžu bistevas servodat- ja areálaovdáneami ja vai sáhtta čađahit báikkálaš, regionála ja nationála politihka. Vurdojuvvo ahte dárbbut mat čuvvot servodatláš, demográfalaš, politihkalaš ja luondduviđa dilálašvuodaid rievdamiid geažil, čuvvojuvvojit.

Beaktis ja searvadahtti plánaproseassat ja digitaliseren mii rahpá ođđa vugiid ovttašdoaimmat, lea vuordámuš. Plánaproseassat galget leat rahpasat ja galgá sáhttit dárkilastit daid ja buot berostumiid galgá leat vejolaš gullat.

Vurdojuvvo ahte servodat- ja areálaplánen lea huksejuvvon ođasmahtton ja bori máttovuđđui vai láchčá vuoddu duohta strategalaš ságaškuššamiidda, berošteaddječielggademiide ja buriid čovdosiidda.

Buorre ovttašhtin eiseválddiid gaskkas vai oázžun ovdan beroštumiid nu árrat ja čielgasit go vejolaš lea mávssolaš.

Vurdojuvvo ahte fylkkasuohkanat ja suohkanat čuovvolit dáid fáttáid regionála ja suohkanlaš plánema bokte:

Oadjebas ja searvadahtti báikegottit

- Ealli gávpogat, čoahkkebáikkit ja gilit

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

- Doarvái ja mánggalágan viesut
- Buorit fysalaš rámmat árgabeaivve eallimii
- Luonddu- ja kulturbiras resursan
- Buoret birgenláhki ja álbmotdearvvašvuohta
- Iešguđetlágan deaivvadanbáikkít ja fálaldagat

Čalgu ja árvoháhkkan bastevašvuođas

- Láhčít dili ruoná industriijaealáhusaide
- Gávdnamis gelbbolašvuohta, bargofápmu ja buorit bálvalusat
- Buorre infrastruktuur vuodđun árvoháhkamii
- Láhčín luonddu- ja kulturvuođot ealáhusaide
- Árvoháhkkan sirkulára ekonomii

Dálkkádat, luondu ja biras boahhteáigái

- Ollislaš plánen vai joská dálkkádat- ja birasmihtuid
- Eastadit dálkkádatgássaluoitimiiid ja sihkarastit vejolašvuođa čohkket karbona
- Bisuhit luondduvalljivuoda, olgoeallinberoštumiid ja kulturbirrasa
- Ráinnas ja valljit/ollu čázit ja čázadagat

Servodatsihkarvuohta ja gearggusvuohta

- Luondduvárat ja dálkkádatheiveheapmi
- Suodjalusa areáladárbbut
- Gilvojuvvon eatnamiid suddjen
- Ráinnas ja oadjebas juhkančáhci
- Riska- ja raššivuodaaanalysat vuodđun buoret plánaide

2.2 ONa bastevašvuođamihtut

ONa miellahttoriikkat leat mearridan 17 mihtu olahit bastevašvuođa ovdáneami. Dát lea máilmmi oktasaš bargoplána jávkadit geafivuoda, vuosttaldit iešguđetláganvuodaid ja bissehit dálkkádatrievdamiid ovdal 2030. Ráđđehus lea mearridan ahte ON 17 bastevašvuođamihtu galget politihkalaš váldogaidnun dustet min áiggi stuorámuš hástalusaid, maidái Norggas.

Regionála ja suohkanlaš plánema nátionála láidestusaid bokte, leat čielga vuordámušat ahte suohkanlaš suorgi bidjá ONa bastevašvuođamihtuid vuodđun servodat- ja areálaplánemis.

Bastevašvuođamihtut speadjalastet bastevašvuođa ovdáneami golbma dimenšuvnna: dálkkádat ja biras, ekonomii ja sosiála dilálašvuođat. Dáid dimenšuvnnaid gaskasaš oktavuoda mearrida leago juogas bastevašvuohta. Mihtut galget čájeht geainnu oanehit ja guhkitáigge bastevaš ovdáneami guvlui.

Guovdageainnoservodaga bastevašvuođa ovdáneapmi gáibida guhkesáiggi ja ovttahtton ángiruššama suohkanis ja báikegotti oasálaččain. Suohkanstivra, suohkanplána servodatoš, čujuha geainnu ja mihtuid ovdánahttit Guovdageainnu sosiála, ekonomalaš ja biraslaš bastevašvuođain.

Guovdageainnu suohkan lea ráhkadan máhttovuoddu, mii lea huksejuvvon sosiála-, dálkkádat- ja biraslaš-, ja ekonomalaš bistevasvuodá fáttáide.

Sosiála bistevasvuodas lea sáhka sihkkarastit buot olbmot ožžot buori ja vuoiggalaš vuoddu dohkálaš eallimii. Mii galgat sihkkarastit buori eallinkvalitehta, sidjiide geat dál ellet ja boahhtevaš buolvvaide.

Dálkkáda – ja biraslaš bistevasvuodas lea sáhka ahte boahhtevaš buolvvat besset badjelasváldit luonddu unnimusat seamma buori dilis go dalle go mii válddiimet dan badjelasas, ja ahte olmmošlaš ovdáneapmi dáhpáhuvvá luonddu gierdanrájiid siskkobealde. Mii fertet dahkat diđolaš ja jierpmálaš válljemiid go lea sáhka min ráddjejuvvon resurssaid geavaheamis.

Ekonomalaš bistevasvuodas lea sáhka ahte mii fertet sihkkarastit ekonomalaš oadjebasvuodá olbmuide ja servodagaide. Hástalus lea dahkat ekonomii ja bistevažžan, nugohčoduvvon ruoná ovdáneapmin, vai sihkkarastá sihke olbmuid dárbbuid, ja bissu luonddu gierdannávccaid siskkobealde. Boahhteáiggis mii oaidnit stuorát gaskka gaskal ássiid dárbbuid čálgobálvalusaide ja čálgoservodaga návccaid fállat dáid bálvalusaid.

Máhttovuoddu barggus mii leat geahčadan ceavzilvuodamihttomeriid báikkálaš oktavuodas, ja árvoštallan daid hástalusaid ja vejolašvuodaid vuostá mat Guovdageainnoservodagas leat.

Buot 17 bistevasvuodamihtu leat vuodđun plánemii, go mihtut leat sorjevaččat nubbi nubái. Guovdageainnu suohkana hástalusgova vuodul dá biddjo earenoamáš fokus dáid mihtuide:

2.3 Regionála láidestusat

Guovdageainnu suohkan áigu vuhtiiváldit [regionála plánaid](#) boahhte njealji jagi plánemis.

Finnmárkku fylkkagieldda regionála plánastrategiija 2024-2028 lea “Finnmárkku Ovdánahttinplána”. Ovdánahttinplánii leat válljejuvvon vihtta ángiruššansuorggi:

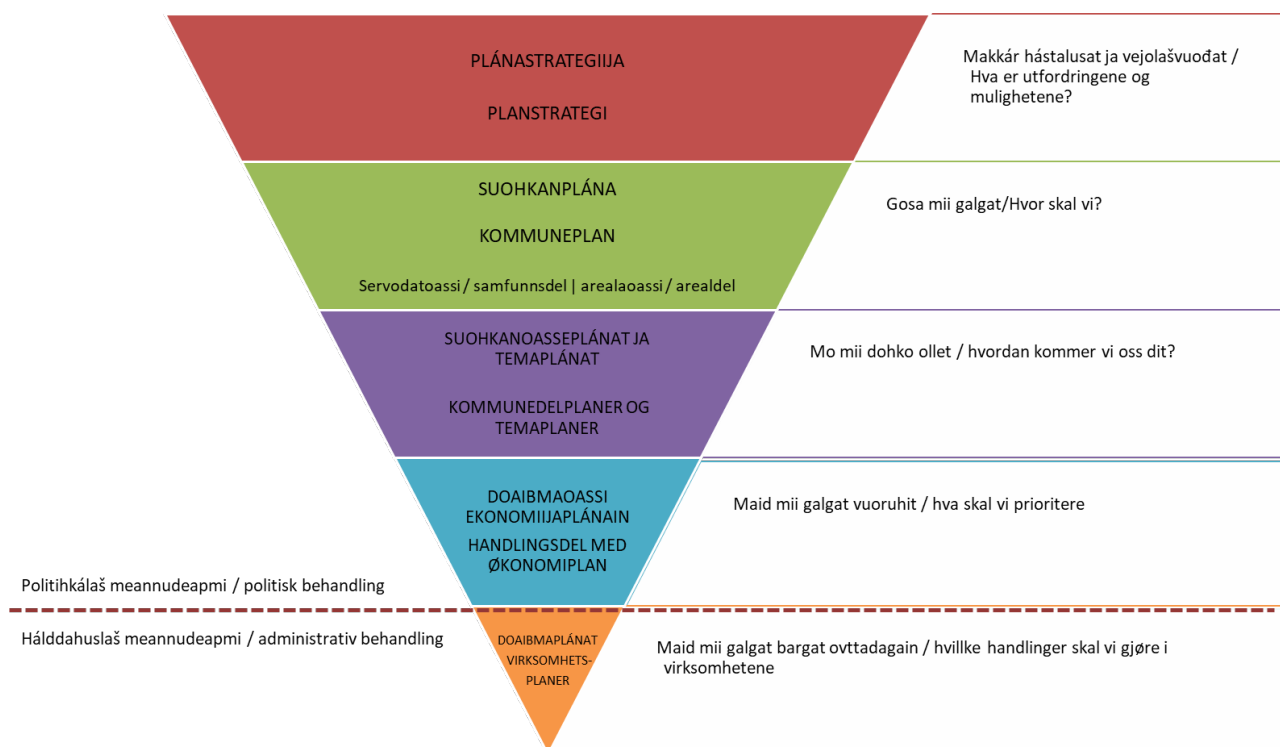
- Arealáovddideapmi
- Energiijalágideapmi
- Oahppu ja dutkan ja ovdáneapmi
- Olbmot
- Viidáset ovdánahttit siviila ja militeara ovttasbarggu

3. Guovdageainnu suohkana plánavuogádat

Buorre jođiheapmi ja buorit plána- ja stivrenproseassat leat eaktun nu ahte Guovdageainnu suohkan sáhtta áimmahuššat iežas ođđa doaimma leat bálvalusfállin, servodatovddideaddjin ja demokrátalaš báikin.

Ođđa suohkanláhka gáibida lagat čanastaga gaskal plánavuogádaga ja ekonomijastivrema, vai oažžu eambbo mearredidolaš ja realisttalaš stivrema. Mihtuid čuovvoleapmi gáibida lagat, viidát ja eanet geatnegahtti ovtasbarggu organisašuvnna rájáid rastá.

Plánemis lea sáhka sirdit máhtus daguide. Suohkana plánavuogádat galgá leat reaidun sirdit máhtus daguide. Suohkanplána servodatoassi galgá leat vuodđun buot suohkana plánemii ja viidáset ovdánahttimii organisašuvdnan, ja dasto sihkkarastá ahte bistevasvuodamihtut ovttaiduhuvvot suohkana plána- ja stivrenvuogádahkii. Suohkana plánavuogádaga čatnosat galget deattuhuvvot eanet go ovdal. Galgá šaddat čielgaseabbo oktiičatnan gaskal bistevasvuodamihtuid, suohkanplána areálaoasi, čuovvoleaddji fáddá- ja suohkanoasseplánaid, doaibma- ja ekonomijja jahkásaš ođasteami ja surggiid doaibmaplánaid

Guovdageainnu suohkan áigu dohkkehit ođđa suohkanplána servodatoasi 2025 njukčamánu, ođđa mihttostruktuvrrain. Buot ođđa plánat ja strategiiat galget čájehit makkár servodatmihtuid dat veahkehit ollašuhttit.

Guovdageaidnu suohkanis lea doaibma- ja ekonomijjaplána suohkanplána doaibmaoassi, njealji jagáš ekonomijjaplánain ja jahkebušeahtain. Doaibmaoassi čilge mot suohkanplána galgá čuovvolit boahtte njealji jagis, ja dat ođastuvvo jahkásaččat. Dat lea vuodđun suohkana resurssaid, plánema ja bargguid vuoruheapmái, ja konkretisere doaibmabijuid suohkana ekonomalaš rámmaid siskkobealde. Dat galgá

čájehit mot servodatmihtut gullelaš mihtuiguin ja strategiiiguin čuoovuvvojit ekonomalaš vuoruhemiid bokte.

Suohkana plánastrategiiat boahhtevaš suohkanstivraáigodagaide čilgejit lagabui mot servodatmihtuid galgá čuoovolit ja konkretiserejuvvojit fáddáplánaiguin ja suohkanoasseplánaiguin.

Plánastrategiija váikkuhus lea ahte ii galgga ráhkadit eambbo plánaid go dárbbaslaččat, ja plánat maid evttohit, leat veahkkin nanneme fágaidgaskasaš ovttasbarggu ja áŋgiruššama, ja das lea čielga čanastat suohkana doaibma- ja ekonomiiaplánii

Álkidahttin dihte plánavuogádaga ja earuhit jurdihkalaš čadni plánaid ja ii čadni, de Guovdageainnu suohkan áigu geavahit suohkanoasseplána plánašlájá areálaplánaide, ja fáddáplána plánašlájá buot eará plánaide mat čatnasit suohkanplána servodatoassái

3.1 Suohkanplána

Suohkanplána lea suohkana bajitdási plána ja suohkanstivrra mávssoleamos stivrendokumeanta. Buot suohkaniin galgá leat suohkanplána, servodatoasin ja areáloasiin. Servodatoasi ja areáloasi sáhttá ráhkadit ovttas, dahje goappáge sierra.

Suohkanplána servodatoassi lea dehálaš ovttaskas suorggi hástalusaid ja vuoruhemiid ovttahttimii ja suohkana ollislaš ovdáneapmái. Láhka gáibida ahte Suohkanplána servodatoassi galgá leat vuodđun suohkana surggiid plánaide ja doibmii. Servodatoasis leat mearriduvvon mihtut ja strategijat mat galget vuodđun plánaide mat mearriduvvojit, sihke iešguđet sektorsurggiin, areáloasis ja suohkana ekonomiiaplánemis.

Guhkesáiggi areálastrategiija, mii lea oassin suohkanplána servodatoasis, ja mii biddjo vuodđun suohkanplána areáloassái.

Areáloassi galgá čájehit oktavuodá gaskal boahhtevaš servodatovdáneami ja areálageavaheami. Dat galgá čájehit areálageavaheami váldodovdomearkkaid ja rámmaid ja eavttuid makkár doaibmabijuid ja ođđa areálageavaheami sáhttá álggahit. Areáloassi galgá maiddá čájehit makkár beroštumiid ferte vuhtiváldit areálaid geavaheamis.

3.2 Suohkanoasseplána ja muddenplánat

Suohkanoasseplána lea plánašládja Plána- ja huksenlága vuodul ja das leat seamma proseassagáibádus plána ráhkadeamis go suohkanplánas lea. Suohkanoasseplána čuoovola earenoamážit suohkanoasseplána fáttaid dahje doaibmasurggiid, ja das galgá leat doaibmaoassi mii čájeha mot plána galgá čuoovuvvot boahtte njealji jagis dahje eanet go njeallje jagi. Doaibmaoassi galgá ođastuvvot jahkásaččat.

Muddenplána čilge areálaid ja fysalaš birrasiid geavaheami, suodjaleami ja hábmema. Das lea bienalaš areálaplánakárta oktan gullelaš plánaearrádusaiguin ja plánačilgehusain.

3.3 Fáddáplána

Fáddáplána lea strategalaš plána mii čuoovola suohkanplána ulbmiliid dárkileappot fáttá, suorggi dahje fágasuorggi siskobealde. Das eai leat lága bokte mearriduvvon seamma gáibádusat prosessii go suohkanoasseplánas ja sáhttá danne čuoovvut eará ja ulbmileabbo proseassa go mii mihttomearri lea plánain. Oassálastima galgá sihkkarastit seamma ollu go suohkanplánas ja suohkanoasseplánas.

Fáttáplánas leat mihttomearit, strategiiat ja doaibmabijut, ja das sáhttet leat ángiruššansuorggit. Muhtun fáddáplánat leat suorgerasttideaddji ja addet láidestusaid olles organisašuvdnii, eará fáttáplánat gustojit ovttá sektorii dahje fágasuorgái. Ovttaskas fáddáplána ođasteami árvvoštallo plánastrategiija oktavuodas juohke njealját jagi.

Fáddáplánaide galgá ráhkaduvvot álggahančálus mearriduvvon málle mielde, mii meannuduvvo guoskevaš váldolávdegottiin ja ovdagottis plánalávdegoddiin. Dát lea danne vai plánabarggus sihkkarastá politihkalaš čanastumi, ja vai buot plánaproseassat čađahuvvojit vuogádatlaččat bargadettiin máhttovuođuin ja mielváikkuheami bokte.

3.4 Bušeahtta ja doaibmaoassi ekonomiiaplánain (DEP)

Buot suohkanat leat geatnegahtton ráhkadit ekonomiiaplána mii galgá siskkildit buot suohkana doaimmaid ja dat galgá addit realisttalaš bajilgova vejolaš dietnasiin, vurdojuvvon goluin ja vuoruhuvvon bargguin áigodagas. Ekonomiiaplána galgá ođastuvvot jahkásaččat ja siskkildit unnimusat njeallje boahhte bušeahttajagi.

Guovdageainnu suohkanis sajáiduhtto ekonomiiaplána ovtta jahkebušeahtain doaibmaprográmmii. Jahkebušeahtta lea geatnegahtti go suohkanstivra dan lea dohkkehan. Doaibmapgorámma sisdoallá rámmaid, mihtuid ja plánejuvvon doaimmaid boahhte njealji jagi áigodahkii.

3.5 Doaibmaplána

Buot sektorat (ja doaimmat) galget jahkásačat ráhkadit doaibmaplána iežaset doibmii, man suohkandirektevra dohkkeha. Doaibmaplána lea hálldahuslaš reaidu mii galgá sihkkarastit čanastaga organisašuvnna mihttomeriid, doaibmabijuid ja bohtosiid gaskka, ja dainna čuovvola politihkalaš mearrádusaid, lágaid ja lálkaásahusaid. Sektorat galget suohkanplána, fáddáplánaid ja doaibmaprográmma mihttomeriid, strategiiid ja bargguid čuovvolit ja operationaliseret doaibmaplánaid bokte.

3.6 Strategiiat

Strategiija lea rávvejeaddji stivrendokumeanta mii gusto ovttá dahje mángga bálvalussuorgái. Strategiijadokumeanttat eai leat oassin plánavuogádagas, muhto leat oassin suohkana stivrenvuogádagas. Guovdageainnu suohkanis leat mánga strategiijadokumeantta iešguđet surggiide, ovdamearkka dihte gáiddusoahpahusstrategiija ja digitaliserenstrategiija, mátkemearrestrategiija ja báikkálašdemokratiija ovddideapmái ollislaš plána ja gulahallanstrategiija báikkálašdemokrátalaš áššiide.

Mánga strátegiija meannuduvvojit politihkalaččat, muhto daidda eai leat seamma gáibádusat áššemeannudeapmái ja mielváikkuheapmái ja oassálastimii go fáddáplánain. Strategiiat eai bođe oidnosii plánastrategiijas. Lea goittotge veara deattuhit ahte strategiiat ráhkaduvvojit oassin suohkana systemáhtalaš barggus ja daid ráhkadeapmi boahdá gáibidit resurssaid.

3.7 Doahpagat ja sátnelistu

Plánavuogádat sisttisdoallá ja namuha iešguđet aktevrraid suohkanis, sihke teavsttas, mihttomeriin ja strategiiain. Doahpagat mat adnojit leat:

- Guovdageainnoservodat – buot ássit ja aktevrrat geat doibmet Guovdageainnu suohkana geográfalaš rájiid siskkobealde
- Guovdageaidnu – sikkilda guovlluid suohkana geográfalaš rájiid siskkobealde, maiddá Máze ja eará giliid
- Guovdageaidnu márkan – čoahkkebáiki Guovdageaidnu -
- Guovdageainnu suohkan – organisašuvdna Guovdageainnu suohkan

Go lea dárbu ođastit dálá plánaid, de adnojit doahpagat molsut dahje ođastit plána. Erohusat sáhtta dábálaččat ná defineret:

- Molsut: Plána ođasmahttin dálá máhtu ektui ja lasiheapmi dálá rámmaid siskkobealde.
- Ođasteapmi: Geahčadit buot plána/osiid plánas, maiddá mihttomeriid ja vuoruhemiid.

Dárogiella	Sámegiella
Planstrategi	Plánastrategiija
Planprogram	Plánaprográmma
Kommuneplan	Suohkanplána
Kommuneplanens samfunnsdel	Suohkanplána servodatoassi
Kommuneplanens arealdel	Suohkanplána areálaoassi
Kommunedelplaner	Suohkanoasseplánat
Temaplaner	Temáplánat
Handlingsdel med økonomiplan (HØP)	Doaibmaoassi ekonomiiaplánain (DEP)
Virksomhetsplaner	Doaibmaplánat

4. Hástalusgovva ja plánadárbu

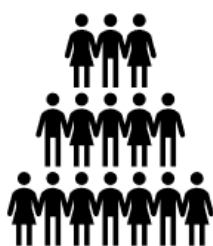
Máhttovuođu hástalusgovva čoahkkáigesso dán kápihttalis. Ollislaš máhttovuođu lea mielddusin dán plánastrategiijii.

Guovdageainnoservodaga hástalusat leat bistevasvuodamihtuin juohkásaš golmma dimenšuvdnii, máhttovuođu dáfus: sosiála bistevasvuohta, dálkkádat ja biraslaš bistevasvuohta ja ekonomalaš bistevasvuohta. Deattuhuvvo ahte ii oktage bistevasvuoda dimenšuvnnain leat okto, muhto leat čadnon nubbi nubbái. Bistevasvuodamihtuid bargu ovtta dimenšuvnnas boahtá váikkuhit eará dimenšuvnnaid bistevasvuodamihtuide.

Hástalusgoiva vuodul lea árvoštallojuvvon makkár plánaid Guovdageainnu suohkan dárbbasa. Árvoštallamat dahkkojit maiddái ovddit plánastrategiija vuodul. Álggos árvoštallojuvvo dárbu molsut suohkanplána, čuoggás 4.1 ollislaš servodatovdáneapmi.

4.1 Ollislaš servodatovdáneapmi

Guovdageainnus lea olmmošlohku ollu unnon jagi 2000 rájes, ja vurdojuvvo ain unnut ovddasguvlui. Vurdojuvvo mánáid ja nuoraid lohku unnu, ja fidnodaaktiivvalaš olbmuid oasi lohku nai dahká dan. Vuorrasiid lohku boahtá lassánit. Fidnoaktiivvalaš olbmuid oasi unnun, ja vuorrasiidolbmuid lassáneapmi, boahtá unndit servodaga ahkeguoddinnávcca. Dát šaddá boahtteáiggi hástalus suohkanekonomiija ja bálvalusfálaldagaid dáfus.

Folketallet 1. kvartal 2024

2848 innbyggere

Forventet folketall i 2034

2687 innbyggere

Forventet folketall i 2044

2584 innbyggere

Forventet nedgang 2024-2044

9,3 prosent

*Gáldu: SGD tabealla 13600 -
váldomolssaeaktu*

Ollu nuorat fárrejit oahpu ja barggu ohcat eará báikkiin, ja dat dagaha ain stuorát hástalusaid olmmošlogu unnuma oktavuodas. Unnit bargit mearkkašit rahčamuša rivttes ja doarvái gelbbolašvuoda alde. Kvalitehta bálvalusain maid suohkan fállá buot agi ássiide lea bálvalusaid gelbbolašvuoda- ja máhttodási hálddus. Buot oasis suohkanis vásihit dál juo lea hástalus rekrutteret rivttes gelbbolašvuoda.

Unnit ássit buktet nai unnit dietnasiid suohkanii. Go gilvu lassána bargofámu alde, de dat dagaha hástalusaid fágaolbmuid oažžumis, mat fas addet divraset bálvalusaid ja oanehis áiggi čovdosiid. Demográfalaš rievdamat addet suohkanii stuorát bálvalusdárbbu dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaide ja unnit bálvalusdárbbu mánáidgárdiin ja skuvllain. Dássádatmuddu šaddá sirdit resurssaid dan ássijovkui mii lassána eanemusat, ja seammás nu ahte dat ii čuoza eará ássijoavkkuide. Guovdduštantranda čuohcá maiddái sámi kultuvrii ja gillii.

Suohkanplána servodatoassi

Álggahuvvui bargu ollásit ođastit suohkanplána servodatoasi 2023:s. Ođđa servodatoassi dohkkehuvvo 2025 njukčamánu. Plánaprográmmas mii lea dohkkehuvvon ođđa servodatoasi bargui, boahdá ovdan ahte ulbmil plánabargguin lea ođasit suohkanoasi servodatoasi vai šaddá heivvolaš reaidun suohkanii. Ođasteamis galgá maiddá deattuhit mot suohkan galgá váikkuhit ollašutttime ONa bistevasvuodamihtuid. Guovdageainnu suohkan galgá sihkkarastit buori oktavuođa gaskal suohkanplána servodatoasi ja areálaoasi go servodatoasis lea areálastrategiija.

Guovdageainnus, seammaládjje go eará boaittobeale suohkaniin, leat stuora demográfalaš rievdadusat boahtime, ja lea dárbu bargat juoidá vai sihkkarastá ahte Guovdageainnu suohkanis boahtteáiggis leat bistevas báikegottit. Guovdageainnu suohkana hástalusgovva čujuha stuora rievdadusaide demografiija ja rievdan bálvalusdárbbuid, dálkkádat ja ealáhusstruktuvrra surggiin.

Guovdageainnu suohkanis leat boahtteáiggis mánggalágan servodathástalusat. Seammás váilot resurssat. Jus galgat addit rievttis bálvalusaid daid rámmaid siskkobealde mat suohkanis leat maiddá boahtteáiggis, de fertet mii rievdadit ja nuppástuhttit suohkana bálvalusfálaldagaid. Mii fertet vuoruhit makkár bargguid mii galgat čoavdit. Eambbo ollislaš lahkoneapmi, ovttasbargu sektoriid ja fágasurggiid rastá, ja ovttasbargu suohkanservodagain, eaktodáhtolašvuodain, organisašuvnnaiguin ja ealáhusáiguin šaddá dehálaš. Dasa lassin fertet bargat mearrediđolaččat bálvalusaid ovddidemiin.

Suohkanstivra lea 2024 golggothmánu dohkkehan golbma áŋgiruššansuorggi main leat servodatmihtut suohkanplána servodatoassái mat gustojit 2025 – 2037 áigodahkii.

Áŋgiruššansuorggit deattuhit Guovdageainnu dorvvolaš, rabas ja fátmmasteaddji servodahkan, gos mii fuolahit luonddu sámi árvvuid ja árbevieruid geavahemiin. Dán vuodul mii áigut láhčit dili ovdánanfápmui ja ahtanuššamii. Guovdageaidnu galgá leat servodat gos sáhttit eallit.

It goassege okto
Aldri alene

Birgejupmi buolvvas bulvii
Birgejupmi gjennom generasjon

Ođđa suohkanplána servodatoasis láhččojuvvo nu ahte álbmotdearvvašvuhta, bistevasvuhta ja ovttrasáhkadeapmi čađat lea fáddán Guovdageainnu suohkana plánabarggus.

Nana vuoddu boahtteáigái
Utviklingskraft for framtida

Álbmotdearvvašvuhta lea mávssolaš daningo buori servodaga dovdomearkan lea ahte olbmuin geat orrot dáppe lea buorre dilli. Buori álbmotdearvvašvuoda láhčin mielddisbuktá ahte Guovdageainnu suohkan áigu hukset servodaga mii ovddida dearvvašvuoda ja loaktima buot osiide álbmogis, ja dát lea perspektiiva mii mis lea mielde buot servodatsurggiin.

Bistevasvuhta lea viiddis doaba ja mii lea guovddážis suohkana plánemis. Dat lea mávssolaš danin go mii fertet sihkkarastit dakkár ovdáneami mii duste min dálá dárbbuid, almmá bilideames boahttevas buolvvaide.

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

Ovttasráhkadeapmi gaskal suohkana, ássiid, ealáhusaid, almmolaš aktevrraid, akademiija ja eaktodáhtolašvuoda lea čovdda min báikegotti ovdáneapmái. Buorre ovttasbargu ja ovttas ráhkadeapmi mas buohkat servet iežaset resurssaiguin galgá váikkuhit dasa ahte Guovdageaidnu šaddá eallinnávccalaš, geasuheaddji ja hutkás suohkanin.

Suohkanplána areáloassi

Guovdageainnu suohkanis lea suohkanplána areáloassi 2017 rájes. Suohkanplána areáloassi dohkkehuvvui 2017:s, ja bidjá láidestusaid dasa mot suohkana areálaid galgá geavahit plánaáigodagas jagi 2030 rádjái. Gávdnojit guokte suohkanoasseplána mat. Gávdnojit guokte suohkanoasseplána mat dievasmahttet suohkanplána areáloasi. Dát lea Márkana suohkanoasseplána, mii dohkkehuvvui 2017:s, ja Máze suohkanoasseplána, mii dohkkehuvvui 1997:s.

Suohkanplána areáloasi ii leat dárbu ođastit, daningo gávdnojit suohkanoasseplánat Márkanii ja Mázii. Suohkanplána areáloassi lea várren areálaid viesuid várás eanas smávvagilážiin, iige leat registrerejuvvon dárbu várret vel eanet areálaid viesuide.

Konklusuvdna

- Suohkanplána servodatoassi lea ođastuvvome ja dohkkehuvvo 2025:s.
- Suohkanplána areáloassi jotkojuvvo

4.2 Sámegiella

Hástalusgovva

Guovdageainnu suohkan lea oassin sámegielaid hálddašanguovllus. Sámelága § 3-13 mielde galgá suohkan ságaskuššat sámegiela hástalusaid suohkana plánastrategiijas. Suohkan galgá mearridit bajitdási mihtuid nannen dihte sámegiela suohkanis fáttálaš suohkanoasseplánan dahje suohkanplána servodatoassái.

Suohkanis lea dehálaš doaibma barggus geavahit ja nannet sámegielaid. Dain suohkaniin mat leat mielde sámegielaid hálddašanguovllus, lea earenoamáš ovddasvástádus fállat dieduid ja bálvalusaid sámi álbmogii. Sámegiela ja sámi kultuvrra gelbbolašvuodahuksen lea dehálaš vai suohkanat galget sáhttit fállat buriid bálvalusaid sámi álbmogii.

Sámi giella ja kultuvra lea servodatguoddin Guovdageainnus, mii lea okta dain hárvenaš suohkaniin Norggas gos sámegiella lea servodatguoddi giella. Bistevaš báikegottit Guovdageainnus mearkkašit ollu sámi kultuvrra, giela ja servodateallima bisuheapmái. Dat ahte unnit olbmot válljejit ásaiduvvat Guovdageidnui, mii lea okta dan guovtti suohkanis gos sámegiella lea eanetlohkigiella, sáhtta leat áittan sámegiela boahpteáigái.

Ekonomalaš dutkanguovddáš NTNU lea SG/KS ovddas guorahallan leat go sámi hálddašansuohkaniin lassigolot doalahit guovttegielalašvuoda ja sámi oahpahusa dan rolla ja láhkagáibádusaid boadusin go sii leat sámegiel hálddašansuohkanin. Raporta čájeha ahte hálddašansuohkaniin leat stuorát golut vuodđoskuvllas ja hálldahusas go buohtastahtta eará suohkaniiguin. Bohtosiid dorjot jearahallaniskadeapmi gávdnosat, gos suohkansuorggi informánttat diedihit mearkkašahtti lassigoluid vuodđoskuvllas ja hálldahusas giellahálddašanoavddasvástádusa geažil. Almmolaš

dokumeanttaid jorgaleapmi ja oktavuodáváldimiid gieđahallan sámegillii identifiserejuvvojit earenoamáš gollun.

Oahppit suohkanis, mii lea sámi giellaovddidansuohkan, leat skuvlabirrasis gos measta buot oahpahus dáhpáhuvvá sámegillii ja gos lea sámi gullevaš oahpahuskonteakta. Oahppit ožžot oahpahusa iežaset eatnigillii ja sámi oahppoplána mielde, mii lea heivehuvvon min kultuvrii ja árvvuide. Nuppe dáfus lea hástaleaddji dilli oahpponeavvuid dáfus mat gávdnojit sámegillii, ja sáhtta leat váttis gávdat oahppan oahpaheddjiid geain lea gelbbolašvuohta sámegielas. Dat sáhtta fas čuohcat oahpahusa kvalitehtii, ja buktit stuorát bargodeattu oahpaheddjiide geat leat olámmuttos ja hástalusaid addit doarvái earenoamášoahpahusa dahje doarjaga ohppiide geain leat earenoamáš dárbbut.

Vai sáhttit čovdit hástalus, de mii fertet dahkat čuovvovaččaid:

Servodatoasis mearriduvvojit bajitdási mihttomearit ja strategijat sámegiela várás. Guovdageainnu suohkanii giellaovddidasuohkanin ja gos sámegiella lea servodatguoddi giellan, rávvejuvvo ahte sámegiella lea čađamanni fáddá suohkana plánabuktosis dan sadjái go ráhkadit sierra plána sámegiela várás. Čađamanni fáddá miellidibuktá ahte dan galgá árvvoštallat buot plánain, ja sámegiela mihttomeriid ja strategijaid čadnon mihtilmas suorgái/bálvalussuorgái/ Čađamannii fáddá mearkkaša ahte dat galgá árvvoštallojuvvot buot plánain, ja mihttomearit ja strategijat sámegiela várás mat gullet dihto suorgái/bálvalussuorgái/fáddái galget leat mielde plánain.

Konklusuvdna:

- Bajitdási mihttomearit nannet sámegiela suohkanis dahkkokit suohkanplána servodatoasis.

4.3 Sosiála bistevasvuohta

Hástalusgovva

Mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttut

Guovdageainnoservodagas leat hástalusat mánáid ja nuoraid bajásšaddaneavttuid dáfus. Mis leat guhkit áigge leamašan hástalusat dan geažil go lea alla bargguhisvuohta, mánát báikedoaluin main lea bissovaččat vuollegis dienas, ja go orrot gáržásis. Dát lea dilálašvuođat mat váikkuhit mánáid bajásšaddaneavttuide ja lasihit riskka olggobealevuhtii.

Psyhkalaš dearvvasvuođaváttisvuođat lea lassáneaddji vuorjašupmi, earenoamážit nuoraid gaskkas. Jagi 2024 Ungdata iskkadeapmi čájeha negatiiva trenda mii lea čadnon iešdieđiheapmái dearvvasvuođa- ja psyhkalaš dearvvasvuođaváttisvuođaid birra. Proseantaoassi nuorain geat leat duhtavaččat báikkálaš birrasiin lea njedjan manjemus jagiid, ja leat unnit duhtavaččat go nuorat olles riikkas. Iskkadeapmi čájeha maiddá negatiiva treandda gárrenmirkkuid dáfus.

Ungdata 2024 čájeha ahte nuoraidskuvlaoahppit Guovdageainnu suohkanis leat unnit duhtavaččat skuvllain gos vázzet go muđui riikkas, ja ollu eambbogat lobiheamet jávkot skuvllas ja golahit ollu unnit áiggi leavssuide ja skuvlabargguide go muđui riikkas.

Mánáidlohku njiedjá boahttevaš jagiid, ja das leat váikkuhusat sisaboađuide. Dát mearkkaša ahte Guovdageainnu fuolahusuorgi boahta leat joatkevaš nuppástuhttimis boahttevaš jagiid.

Álbmotdearvvašvuohta ja eallinhálddašeapmi

Guovdageainnu suohkanis lea álbmotdearvvašvuođabajilgovva 2019 rájes. Dat ii leat ođastuvvon ovdal barggu dáinna plánastategiijain. Álbmotdearvvašvuođa hástalusat leat dattetge namuhuvvon máhttovuodus.

Guovdageainnoservodagas leat duođalaš álbmotdearvvašvuođa hástalusat. Earret eará buidodat, sohkarávda, váibmo- ja morčedávddat, deahkke- ja dakteriggegissit, alla varradeaddu, ja psyhkalaš dearvvašvuođagivssit. Oassi dain leat eallinvuohkedávddat mat dávjá čuvvot fysalaš doaimmahisvuođa, borgguheami ja eahpedearvaslaš borramuša. Deaddu sámi eallinvuogi vuostá, sámevašši ja vealaheapmi guhkit áiggi badjel buktá maiddá dearvvašvuođaváikkuhusaid.

Guovdageainnoservodagas leat hástalusat veahkaválddi ja illastemiid geažil. Guorahallamat čájehit ahte sámi servodagat vásihit eanet veahkaválddi ja vearddaguid ja illastemiid go ollu eará guovlluin Norggas. Dan oaidnit maiddá Guovdagainnus, earret eará váidojuvvon veahkaválddi ja illasteami loguid bokte. Ungdata 2024 iskkadapmi, joatkkaskuvlaohppiid gaskkas čájeha ahte Guovdageaidnu nuorat leat eanet gillán seksuála givssidemiid go riikka nuorat. Veahkaváldi ja illasteapmi čuohcá sihke ovttaskasolbmui ja olles servodahkii. Dát leat kompleaksa váttisvuođat mat čuhcet mángga eallima beallái, earret eará fysalaš ja psyhkalaš dearvvašvuhtii, bearašstruktuvrraide ja báikkálaš birra dorrvolašvuhtii.

Vuorasiidfuolahus

Vuorasiid lohku lassána ovddasguvlui. Logi jagi áigodagas duppalasto vuorasiid lohku dain geat leat badjel 80 jagi (175 rájes 2022:s ja 364 olbmui 2035:s). Dát váikkuha dasa mot Guovdageainnu suohkan obbalaččat berre plánat servodatovdáneami, ja earenoamážit vuorasiidfuolahusa dimenšonerema. Gáibiduvvo ángiruššan ovddidit Guovdageainnu šaddat ahkeustitlaš servodahkan.

Kultuvra

Guovdageainnus lea ealli kultureallin. Sámi kultuvra, identitehta ja eallinvuohki leat guovddážis servodagas ja sámevuohka lea suohkanii dehálaš geađgejuolgi. Guovdageainnu suohkan váldokulturguovddážin davvisámis ovdavázzisuohkanin sámi dáidaga ja kultuvrra ángiruššama hárrái.

Viessososiála bargu

Boahttevaš viessodárbbu ferte geahččat demográfalaš ovdáneami ektui. Guovdageainnus lea áiggi badjel leamašan hástaleaddji viessomárkan. Leat unnán viesut vuovdemassii ja leat unnán dahje eai obanassiige viesut láigomassi láigomárkanis. Dát lea Dát lea váikkuhan dasa ahte viessomárkanis leat divron hattit. Lea váttis beassat viessomárkanii sidjiide geain leat vuollegis dietnasat ja geain leat bistevas ekonomalaš hástalusat.

Viessu lea vuodđodárbu ja viesu haga olbmui ii leat vejolašvuohta ásaiduvvat, orrut suohkanis dahje fárret dohko. Eaiggáduššat iežas viesu addá ekonomalaš oadjebasvuođa, ekonomalaš oadjebasvuohta dávjá manná árbbis buolvvaid gaskkas. Dát sáhtta veahkehit eambbogiid beassamis eret geafivuodas ja gáržžes orrundilis. Dat buktá nai stabilitehta ja buoriid bajásšaddaneavttuid mánáide.

Suohkana demográfalaš ovdáneami vuodul lea earenoamáš hástaleaddji Guovdageainnu suohkana ássiide dábálaš bánkkuin oažžut loana hukset viesu dahje oastit viesu. Dán buhttemii

lea mávssolaš ahte suohkan lasiha ja joatká ain váldime álggahanloana man viidásetlone suohkana ássiide. Ollugiidda álggahanloatna lea áidna vejolašvuohta iežas viesu ruhtadeapmái. Dát dahká ahte viessomárkan lea juo measta oalát orustan ja seammás sáhtttá dagahit stuorát eretfárrema.

Guovdageainnus lea eanas oassi viessohivvodagas sierraviesut, ja ásodagaid oassi lea vuollin. Dát dagaha unnán sirdašuvvama viessomárkanis. Boahttevuodas šaddá deatalaš jurddašallat mot suohkan sáhtttá fárus lasiheame sirkulerema ja nu dáfus oažžut stuorát sirdašuvvama viessomárkanis, ja buoret láchčima lassáneaddji ahkejoavkui mii lea badjel 67 jagi. Suohkan berre láchčit viessososiála reaidduiguin nu ahte vuorasolbmot sáhttet heivehit iežaset viesuid vai sáhttet guhkit orrut ruovttuin.

Johtolatsihkarvuohta

Johtolatsihkarvuođaplána lea dehálaš stivren- ja bargodokumeanta visot suohkana johtolatsihkarvuođabargui. Suohkana bajitdási mihttu lea ahte johtolagas ii galgga oktage duššat dahje roasmmahuvvat. Suohkanis lea earenoamáš fokus mánáide ja nuoraide, ja mánáin ja nuorain galgá leat johtolatsihkkaris árgabeaivi ja nuorat galget oadjebas johtaleaddjit. Boahtteáiggis galgá Guovdageaidnu leat suohkan mii láchčá dili dasa ahte eambbogat lea vejolašvuohta válljet vázzit ja sykkelastit.

Dán fertet bargat dusten dihte hástalusgova:

Álbmotdearvvašvuohta: Ođđa suohkanplána servodatoasis láchččojuvvo nu ahte álbmotdearvvašvuohta lea čađamanni fáddá Guovdageainnu suohkana plánavuogádagas. Danin ii ordnejuvvo sierra álbmotdearvvašvuođaplána. Ođđa álbmotdearvvašvuođa bajilgovva ráhkaduvvo 2027:s, nu ahte dat lea sajis ovdalgo bargu boahtte plánastrategiijain álggahuvvo.

Bajásšaddan: Buorit bajásšaddaneavttut dárbbášuvvojit sosiála bistevasvuođadimenšuvdnii ja vai Guovdageainnoservodat šaddá oadjebas, searvadahtti ja mánggabealat. Guovdageainnu suohkanis lea bajásšaddanplána mii doaibmá 2025 rádjái. Dárbbášuvvo ollislaš geahčadeapmi Guovdageainnu bajásšaddansuorggis dusten dihte mánggabealat hástalusaid mat servodagas leat. Lea dárbbášlaš sihkkarastit buori kvalitehta bálvalusain ja dustet hástalusaid mat suohkanis leat mánáid ja nuoraid dáfus go guoská álbmotdearvvašvuhtii, áigeloaktimii ja olggobealevuhtii. Mánáidsuodjalusođastusas mii bođii 2022:s bođii láchkagáibádus ahte buot suohkaniin galgá gávdnut Eastadeaddji plána fuolahusvái láhttenválttisvuođaide. Ii gáibiduvvo sierra plána. Danin lea ulbmilaš dan váldit fárrui suohkana ođđa bajásšaddanplána bargui.

Dearvvašvuohta- ja fuolahus. Ollislaš dearvvašvuođa- ja fuolahusplána dárbbášuvvo. Dearvvašvuođa- ja fuolahusplána galgá leat bajitdásis, rávvemiiguin makkár fágaplánaid suohkan ferte vuoruhit oažžut sadjái. Guovdageainnu suohkanis lea odne plána borasfuolahussii, mii doaibmá 2024 rádjái, ja demeansaplána mii doaibmá 2025 jagi lohppii, ja suohkan lea ovddit plánastrategiijas mearridan ahte suohkanis galgá leat habiliteren- ja veajuiduhttinplána. Dáid plánaid galgá árvvoštallat ja dat vej. šaddet oassin fágaplánan ođđa dearvvašvuođa- ja fuolahusplánas.

Veahkaváldi lagas gaskavuodain: Veahkaváldieastadeami doaibmaplána ii leat láchkageatnegahtton plána, muhto ollu suohkanat leat válljen dán barggu čatnat plánii. Guovdageainnu suohkanis lea doaibmaplána Oadjebas Guovdageainnus/ Trygg i Kautokeino mii doaimmai 2023 rádjái. Dát

ođastuvvo 2024:s. Dearvvašvuoda- ja fuolahusplána oktavuodas árvvoštallojuvvo galgá go fáddá leat oassin dearvvašvuoda- ja fuolahusplánas.

Gárrenmirkopolitihkalaš doaibmaplána: Guovdageainnu suohkana gárrenmirkopolitihkalaš doaibmaplána heittii doaibmamis 2020:s. Ráhkadit alkoholapolitihkalaš doaibmaplána lea láhkageatnegahtton bargu man berre meannudit juohke suohkanstivraáigodagas. Rávvejuvvo dán geahččat oktavuodas gárrenmirkopolitihkalaš plánain, ja dan lea Guovdageainnu suohkan dahkan.

Ásodatsosiála doaibmaplána. 2022 suoidnemánus bođii ođđa ásodatsosiála láhka fápmui. Dat gáibida ahte suohkanis lea bajilgovva dárbbus sihke heivehuvvon ja dábálaš ásodagaide, vuodđun bargui suohkana plánastrategiijain. Bajilgovva galgá vuodđun mihtuide ja strategiijii dustet hástalusaid. Ođđa láhkaortnega mielde lea suohkanis áigemearri 2027 rádjái oažžut sadjái bajilgvoa barggu, ja ásodatpolitihkalaš barggu mihtuid ja strategiijaid. Suohkanstivra lea dohkkehan ásodatsosiála plána mii doaibmá 2025 rádjái. Ásodatsosiál bargu guoská buot surggiid fágasurggiide ja buot golmma bistevasvuodadimenšuvnaide, ja danin láhččojuvvo dilli nu ahte dát lea čađamanni fáddá olles plánavuogádagas. Dát šaddá earenoamáš relevánta dearvvašvuoda- ja fuolahusplánii ja bajásšaddanplánii.

Falástallan ja kultuvra: Guovdageainnu suohkanis lea suohkanoasseplána falástallamii ja fysalaš aktiviteaide 2022-2026, man bajitdási mihttu lea sihkkarastit buot ássiide vejolašvuoda searvat falástallamii ja fysalaš aktiviteaide ollislaš rusttethuksenaplána bokte ja falástallama ja olgunastima ja iešorganiserejuvvon doaimmaid bokte. Falástallanrusttegiid, fysalaš doaimmaid ja olgonastineallima masa speallanruđat ohccojuvvojit ruđat, galget leat mielde suohkanlaš plánas. Seammá guoská go ohcá doarjagiid kulturvissui.

Aktiivvalaš kultur- ja falástallaneallin lea dehálaš vai joksá sosiála dimenšuvna bistevasvuodamihtuid ja lea dehálaš vai joksá servodatmihtuid mat evttohuvvojit ođđa suohkanplána servodatoasis, searvadahttima ja mánggabealat servodaga dáfus, lassin álbmotdearvvašvuhtii. Ollu suorggit fertiejit váldit ovddasvástádusa vai suohkanis lea buorre kultureallin. Dasa lassin lea kultureallin áibbas eaktodáhtolaš suorggi hálddus. Go falástallama ja fysalaš aktivitehta plána galgá molsut, de berre árvvoštallat galgá go leat ođđa oktasaš plána falástallama, fysalaš aktivitehtii ja kultuvrii. Dat addá vejolašvuoda geahččat olles kultursuorggi ovttas.

Johtolatsihkarvuotta: Guovdageainnu suohkanis lea suohkanoasseplána johtolatsihkarvuhtii mii doaibmá 2025 rádjái. Dát rievdaduvvo fáddáplánan, ja ođastuvvo 2026:s. Dehálaš fokus ođasteamis lea ahte boahhteáiggis galgá Guovdageaidnu leat suohkan mii láhčá dili dasa ahte eambbogat válljejit vázzit ja sykkelastit.

Konklusuvnnat:

- Álbmotdearvvašvuoda bajilgovva galgá ráhkaduvvot 2027:s.
- Ođđa bajásšaddanplána dohkkehuvvo 2026:s. Plánašládja fáddáplána.
- Ođđa Dearvvašvuoda- ja fuolahusplána. Plána čielggada makkár fágaplánat galget mielde dearvvašvuoda- ja fuolahusplánas. Dassáži jotkojuvvojit dálá fágaplánat. Plánašládja fáddáplána.
- Gárrenmirkopolitihkalaš doaibmaplána ođastuvvo 2025:s. Plánašládja fáddáplána.

- Oadjebas Guovdageainnus/ Trygg i Kautokeino ođastuvvo 2024:s.
- Falástallama ja fysalaš aktivitehta plána ođastuvvo 2026:s. Árvvoštallo siskkildit sihke falástallama ja kultuvrra. Plánašládja rievdaduvvo suohkanoasseplánas fáddáplánii.
- Ásodatsosiála doaibmaplána čuldojuvvo eret ja galgá leat čađamanni fáddán olles plánavuogádagas
- Johtolatsihkarvuodáplána ođastuvvo 2026:s. Rievdaduvvo plánašládji fáddáplána.

4.4 Dálkkádat- ja biraslaš bistevasvuohta

Hástalusgovva

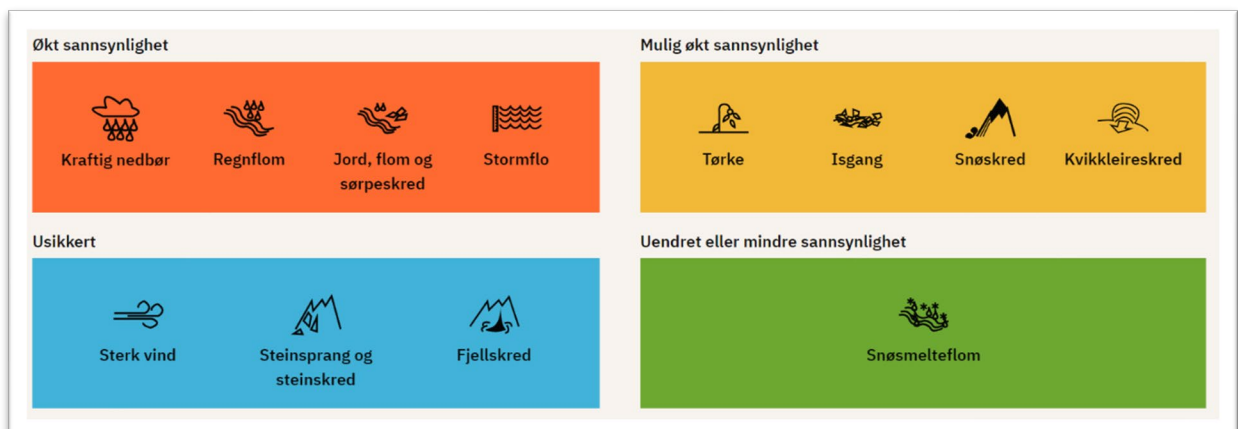
Suohkanis leat ovddabealde stuora hástalusat mat gáibidit ollu návccaid dustet biras-, dálkkádat- ja luondduhástalus doaimmaid dáfus. Guovdageainnus lea dálkkádat ollu rievdan manemus čuohtejagis ja bohtá ain rievdat ovddasguvlui. Dálkkádatkriisa gullá lávgalagaid oktii luonddukriissain, šlájaid ja áitatvuloš ekovuogádagaid jávkamiid geažil eatnamiin ja čáziin.

Dálkkádatrievdamat ja dálkkádatheiveheapmi

Guovdageainnu suohkan lea suohkan gos dálkkádatgássaid luondduváikkuhusat leat stuorábut go dálkkádatgássaid luoitimat. 2015 dieđut mat gullet dálkkádatgássaid luondduváikkuhusaide, ja olislaš areálageavaheapmi ii leat olus rievdan dan rájes. Norgga stuorámus suohkanin areálaid dáfus, de leat olu čázit, jeakkit ja vuovddit maidái dálkkádatgássat váikkuhit.

Guovdageainnu suohkanis dahká dálkkádatgássaluoitin 3,8 tonna CO₂e juohke ássi nammii. Suohkana ollislaš dálkkádatgássaluoitin dahká 10 926 tonna CO₂e 2022:s, mii lei 2,6% lassáneapmi ovddit jagi ektui. Dálkkádatgássaluoitimat leat unnon 2013 rájes. Stuorámus oassi dálkkádatgássaluoitimiin gullá geaidnojohtolahi, gos lossa vuodjinfievrrut leat stuorámus gáldun luoitimiidda. E45 manná suohkana čađa, ja lea stuora fievrredangudji lossafievrredeapmái Finnmárkui ja Finnmárkkus.

Dát dálkkádatprofiila, man Norsk Klimaservicesenter lea ráhkadan, čeahkkáigeassá makkár konkrehta váikkuhusaid dálkkádatrievdadusat sáhttet dagahit Guovdageidnui ja eará suohkaniidda seamma fylkkas, jahkečuodji lohppii:

Suohkan ferte plánet dálkkádatheivehemiide go dálkkádatrievdadusaid einnostusat čájehat ahte ekstremadálki šaddá dávjjibut go ovdal. Dát guoská erenoamážit bajáščázi gieđahallamii ja 100 mehtera gáddeguovllu/sona huksemii.

Suohkanlaš plánen lea dehálaš vai unnida dálkkádatgássaid luoitimiid ja energiijagolaheami. Mearrádusat sajusteami, huksenvuogi ja huksehusa, infrastruktuvrra ja bálvalusaid hábmema birra, sáhtta váikkuhit guhkit áigái ovddasguvlui luoitimiidda ja energiijagolaheapmái. Danin mii ferte dál juo vuhtiiváldit 2050 vuollegis luoitinservodaga 2050 mihtu. Jus mii bissut nu ahte leat heivehan iežamet otná dálkkádahkii, de leat mii rašit. Mii fertet nannet iežamet nanusvuođa ja heivehannávcca vurdojuvvon dálkkátlaš dilálašvuođaide vai garvit stuora hástalusaid ja goluid boahtteáiggis.

Servodatsihkarvuohta ja gearggusvuohta

Servodatsihkarvuohta ja gearggusvuohta ferte eambbo čalmmustahttit dálkkádaga, birrasa ja geopolitihkalaš dilálašvuođaide go ovdal, mii deattuhuvvo sihke nationála ja regionála bealis. Dát buktá váikkuhusaid Guovdageainnu suohkana doibmii boahttevaš jagiid. Mii ferte váldit vuhtii rievdadusaid eanas suohkanlaš plánain mat ráhkaduvvojit/ođastuvvojit ovddas guvlui. Gearggusvuohta, servodatsihkarvuohta ja ollislašsuodjalus guoská olles servodahkii, buot surggiid rastá. Dát siskkilda eastadeami ja árgabeaivválaš vuođđogearggusvuođa, dilálašvuođaide gieđahallama, visot kriisaperspektiivva bálvalusaid bisuheami ja funkšuvnnaid ja návcca suodjalit riikka konflikttas dahje soađis. Luonddu dahje teknihkalaš dahje olmmošlaš sivaid geažil sáhttet čuožžilit dilálašvuođat ja dáhpáhusat, dahje dahje kriminála dahje stáhtalaš aktevrraid dihtomielalaš daguid bokte.

Dálkkádat, biras ja geopolitihkalaš dilálašvuođaide biddjo unnán geopolitihkalaš fuomášupmi gustovaš bajitdási RJR-analysas, dát leat dilálašvuođat maid ferte rievdadit boahtte ođasteami. Suohkanis lea dulvekártta man NČE lea ráhkadan ja leat dahkkon eastadeaddji doaibmabijut sihke Guovdageainnus ja Mázes, muhto ferte lagabui geahčadit lea go dat doarvái. Seammás oaidnit mii go álggos čuožžila sávatkeahtes dáhpáhus, de dat váikkuha mánngga suorgái, mii bidjá stuora gáibádusaid suohkana obbalaš gearggusvuođabargui ja earenoamážit dan dáfus ahte gávdnat bargiidressusaid dáhpáhusa áigge. Guovdageainnu suohkan lea gearggusvuođa oktavuodas smávva doaibma, vaikko mii báikegottis leat “stuora” bargoadi, mii sáhtta dagahit gáibdeaddjin čoavdit buot bargguid sávatkeahtes dáhpáhusas. Eará momeanta dás lea min geográfalaš sajádat, mii mearkkaša váldá áiggi ovdalgo mii vejolaččat oažžut veahki eará gearggusvuođaaktevrrain ja suohkaniin. Gaskkat suohkanis sáhttet iešalddis leat riskan sávatkeahtes dáhpáhusaide. Hárjehusaid dárbu vurdojuvvo lassánit boahttevaš jagiid.

Bistevaš areálageavaheapmi

Guovdageainnu suohkan lea riikka stuorámus suohkan areálas. Eanas oassi suohkana areálas lea várrejuvvon LNFR-ulbmilidda, mii lea lunddolaš viiddis areálaid ja vuollegis olmmošlogu dáfus. Areálaid sihkarastin LNFR-ulbmiliidda lea dehálaš vai joksá ONa bistevašvuođamihtuid. Min meahcci addá midjiide oanehisfievrrerduvvon, birasutstilaš ja dearvvaš biepmu. Mis leat ráinnas čáhceressusat, ja mii oažžut daiguin ráinnas čázi. Ráinnas áibmu buktá buori dearvvašvuođa. Árbevirolaš sámi meahccegeavaheapmái lea árvoaidnu vuođđun ahte doahhtalit olbmo meahci ollislaš árvvusatnima; váldá dušše maid dárbbasa iige eambbo, ja luondduburiid hálddaša nu ahte muittus atná boahttevaš buolvaid nai. Dát sáhtta veahkehit luonddugirjáivuođa geavahit bistevaččat ja suddjet dan girjáivuođa. Lea dehálaš ahte areálaid, árvvuid ja resurssaid hálddašeapmi vuhtiiváldá sámi luondduipmárdusa ja -geavaheami.

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

Boazoealáhus lea mávssolaš kulturguoddi ja ealáhus, mii lea hui mávssolaš ollugiidda Guovdageainnus. Viiddis areálat suohkanis leat guohtun- ja johttinguovllut bohccuide. Boazodoallu lea areáladárbbasheaddji ealáhus mii lea garra deattu vuolde daningo massá guohtunguovlluid. Boazoealáhus gullá ealáhusaide masa dálkkádatrievdadusat čuhcet eanemusat. Boazodoalu kriissat čuhcet eanas osiide suohkanis.

Guovdageainnu álbmot geavaha meahci birrajagi čoaggit luopmániid, guolástit, boaldinmuoraid háhkat iežaset várás ja vázzit mehcciin. Meahcásteapmi lea mávssolaš eanas oassái álbmogis Guovdageainnus. Meahcásteapmái gullet doaimmat nugo muorječoaggin, bivdu ja urttaid čoaggin, mii ii leat dušše astoáiggedoabima, muhto maiddá oassin sámi servodagaid ekonomalaš doaimmas mas lea stuora mearkkašupmi ollu Guovdageainnu ássiide.

Guovdageainnu suohkan lea suohkan gos leat ollu bievla- ja muhtaskohterláhtut main álbmot beassá viidát vánddardit viiddis meahcceguovlluin. Guovdageainnu suohkanis leat sullii 230 km bievlaláhtut, sullii 900 km muhtaskohterláhtut. Suohkanis lea lohpi addit dispensašuvnnaid. Dispensašuvnnaid addimis ferte vuhtiiváldit luondduvalljivuoda seammás go árbevirolaš meahccegeavaheami nai váldá vuhtii. Guovdageainnu suohkanis lea dispensašuvdnageavadat mohtorjohtolatlágas mii lea báikkálaččat heivehuvvon, mas ollu deattu bidjá báikkálaš vánddardandárbbuide ja árbevieruide iežaset dispensašuvdnameannudeamis. Jahkásaččat leat 1400-1500 dispensašuvnna iešguđet ávkkástallanguovlluide ovttá jagis. 35-40% dain gullet bievlaeatnamiidda.

Viesut ja huksehus

Suohkan mearrida gosa viesuid sáhhtá hukset, makkár čoahkkebáikkiid ja gilážiid galgá vuoruhit ja gos addá lobi bieđggus viessohuksemiidda ja astoáigge viesuid huksemiidda. Bistevašvuodaperspektiivvas addá bieđggus viessohuksen stuorát gaskkaid, dálkkádatluoitimiid, eanet resursadárbbuid ja divrasat goluid suohkanlaš bálvalusaide. Infrastruktuvrra (luodda, čáhci, rufe ja bajáščáhci) máksá ollu ordnet ja bajásdoallat. Guovdageainnu suohkana areálaplánemii lea mávssolaš muitit mis šaddá vuorrasat álbmot man geažil šaddá eanet dárbu dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusaide. Ávkkástallat dan buoremusat, de lea jierpmálaš areálageavaheapmi čohkket huksehusa Mázes ja Guovdageainnu márkanis. 2024:s leat 14 guoros viessosaji Guovdageainnu márkanis, ja plánabargu lea álggahuvvon viessoguvlui Loanodievás.

Dán fertet bargat vai dustet hástalusgova:

Servodatsihkarvuolta ja gearggusvuolta: Guovdageainnu suohkan galgá leat oadjebas báiki gos orrut ja vánddardit. Suohkan galgá gearggus dustet sávakeahtes dáhpáhusaid, já jámmat ođastit ollislaš riska- ja rašesvuodáanalysa (RJR) man suohkanstivra galgá dohkkehit. Dán analysa vuodul suohkanis galgá leat bajitdási hálldahuslaš gearggusvuodaplána. Dát molsojuvvo 2026:s. Dahkko hálldahuslaš ođasmahttin go šaddet rievdadusat omd. ođđa olmmoš doaimmas jnv.

Čázi, rufe ja čáhcebirrasa váldoplána 2022-2034 addá strategalaš ja bajitdási láidestusaid čáhcelágideapmái ja rufegiedahallamii Guovdageainnu suohkanis. Guovdageainnu suohkanis lea ovddasvástádus sihkarastit doarvái ja ráinnas čázi álbmogii ja ahte álbmoga rufe dagaha unnimus ládje nuuokkideami. Plána bistá guoktenuppelohkái jagi ja ii leat boahtán ovdan lea dárbu ođastit dán plána dán plánaáigodagas.

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

Sámi luonddugeavaheapmi: Guovdageainnu suohkanii lea dehálaš ahte areálaid, árvvuid ja resurssaid hálddašeapmi váldá vuhtii sámi luondduipmárdus ja -geavaheami. Dát perspektiiva váldo vuhtii ođđa servodatoasis areálastrategiijain, ja galgá muđui viidáset čuovvuluvvot plánavuogádagas. Ii ordnejuvvo nu ahte ráhkaduvvo sierra fáddáplána.

Kulturmuittut: Min areálageavahemiin lea dehálaš mii sihkarastit min mávssoleamos kulturmuittuid. Kulturmuittoplána ráhkademiin suohkan sáhtta čalmmustahttit mávssoleamos kulturmuittuid, ja mot mii galgat daid fuolahit ja ávkkástallat. Sámediggi rávvii ovddit plánastrategiija gulaskuddancealkámušastis ahte suohkan ráhkada kulturmuittoplána. Sáhtta árvvoštallat galgá go dat leat oassin suohkanplána areálaoasis, muhto ii leat láhččojuvvon dilli nu ahte dat galgá ođastuvvot dán áigodagas.

Dálkkádat ja dálkkádatheiveheapmi: Dát galgá vuhtiváldojuvvot suohkanplánas dahje sierra suohkanoasseplánas. Guovdageainnu suohkanis lea dálkkádat- ja energiiaplána 2012 rájes. Dán berre čuoldit eret. Suohkanplána servodatoassi addá bajitdási láidestusaid suohkana bargui dálkkádat ja dálkkádatheivehemiin, ja dálkkádat galgá leat čađamanni fáddá Guovdageainnu suohkana plánavuogádagas.

Konklusuvnnat:

- Bajitdási gearggusvuodaplána molsojuvvo 2026:s.
- Čázi, rufe ja čáhcebirrasa váldoplána jotkojuvvo
- Kulturmuittoplána ráhkaduvvo. Plánašládja fáddáplána
- Dálkkádat ja energiiaplána čuldojuvvo eret, ja šaddá čađamanni fáddán plánavuogádagas.
- Sámi luonddugeavaheami birra čállojuvvo suohkanplána servodatoasis ja areálastrategiijas, ja galgá muđui čuovvuluvvot plánadahkosis

4.5 Ekonomalaš bistevasvuohta

Hástalusgovva

Maŋemus jagiid dáhpusat leat čuohcan ekonomijii, servodahkii ja ealáhuseallimii garrasit ja buktán stuora rievadásaid ekonomalaš rámmaeavttuide. Ovddas guvlui boahtá leat stuora eahpesihkarvuohta ekonomalaš ovdáneami dáfus ja mot dat váikkuha suohkanekonomijii. Dán perspektiivvas lea hástalus láhčit dili suohkana ruđaid hálddašeapmái mii duhtada geavaheddjiid bálvalusdárbbuid seammás go dat veahkeha bisuheames ekonomalaš doaibmanmuni. Suohkanis ferte leat mihttun gártadit liigeváriid maiguin sáhtta dustet ekonomalaš hástalusaid globála ja nátionála ekonomalaš rámmaeavttuid rievdamiid geažil.

Guovdageainnu suohkana hástalusgovva čujuha stuora servodatlaš hástalusaide, nugo demografiija ja bálvalusdárbbuid rievdamii, rekrutterenhástalusaide, dálkkádahkii ja ealáhusstruktuvrii. Dát mánggadáfot hástalusat dagahit nai stuora váikkuhusaid suohkana ekonomijii. Nuppástuhttin ja beavttalmahttin šaddá danin dárbbalaš vai bisuha buori bálvalusfálaldatkvalitehta. Mii fertet dahkat

Ofelaš Sámis – Veiviseren i Sápmi

váttis vuoruhemiid, ja dárbbasit gelbbolašvuoda buriin vugiin dustet boahttevaš seastimiid ja nuppástuhttimiid.

Dábalaš vuohki dustet demografijahástalusaid lea leamašan ealáhusovdánemiin ja ásaheamen barggaid. Hástalugovva lea dattetge eambbo kompleaksa, ja dan ferte dustet mihá eanet doaibmabijuguin. Boaittebealguovlluid demografijahástalusaid váikkuhusat leat čielggaduvvon. Ođđa dienasvuogádaga rievadásat suohkaniidda ii leat positiivvalaš suohkanii. Jahkásaš ruhtasirdimat dienasvuogádaga bokte unnidit suohkana doaibmanmuni ovddas guvlui.

Suohkanekonomiija

Suohkaniin lassánii ekonomalaš doaibmanmunni jagiin 2021-2022. Lassáneapmi, lei nugo vurdojuvvon, gaskaboddosaččat. Áigodat alla vearrodietnasiiguin orro leame meaddel. Gustovaš ekonomiiaplánaáigodagas lea láhččojuvvon netto negatiiva doaibmabohtosii. Suohkana loatnavealgi lea stuorát go jahkásaš dienasdássii. Vaikko suohkanis leat friddja ruđat hálldášannoanddas, de plánejuvvon doaibma netto negatiivvalaš doaibmabohtosiin ja alla loatnavealggiin ii leat ekonomalaš ceavzil guhkit áigái.

Suohkana dietnasiid galgá hálldášit nu ahte dat addet buriid bálvalusaid suohkana ássiide. Hukset stuora hálldášannoanddaid ja ruhtavárrejumiid danin ii berre leat iešalddis mihttun, muhto lea jierpmálaš seastit ruđaid hálldášanfondii vai lea ekonomalaš buffer. Hálldášannoanda galgá addit stuorát doaibmanmuni boahttevaš doaibmabijuide, ja leat ekonomalaš bufferiin jus bohtet vuorddekeahces gollolassáneamit dahje dietnasiid váiluma. Suohkanat buriin doaibmanmuniin sáhttet dustet gáržžideamiid dahje vuorddekeahces dáhpáhusaid go vuolidit doaibmabohtosa dahje geavahit ruhtavárrejumiid, iige dat buvttet njuolga váikkuhusaid bálvalusfálaldahkii. Jus suohkan ii rievdat dálá doaimma, de áiggi vuollái sáhtta čuohtat suohkana bálvalusdoibmii. Hástalus lea čađahit nuppástuhttima jođáneappot go bálvalusdárbbu rievdat. Ovdáneapmi dán rádjái čájeha juo ahte bálvalusdárbbu rievdat juo lea váikkuhusaid buktán. Velggiid ja kapitálagoluid lassáneapmi váldá stuorát ja stuorát oasi doaibmadietnasiin ja dasto báhcá unnit bálvalusbuvttadeapmái.

Láhččojuvvo nu ahte Guovdageainnu suohkan galgá dohkkehit guokte dehálaš suorgeplána suohkanstivraáigodagas, dearvvašvuoda- ja fuolahusplána ja bajásšaddanplána. Nuppástuhttinplána ja ekonomalaš bistevas bálvalusbuvttadeami sihkkarastin šaddet dehálaš fáddán dán guovtti pláνας.

Bargosajit ja ealáhusovdáneapmi

Maŋemus 10 jagiid lea bargosajiid lohku lassánan, maiddá buohtastahtton dáid gaskamearálaš loguiguin. 31% bargoolbmui leat badjel 55 jahkásaččat, mii buktá stuora rekrutterendárbbu boahtteáiggis. 2021 rádjái lei priváhta ealáhuseallimis ovdáneapmi, earenoamážit vuodđoealáhusein, muhto njiedjan guosseealáhusein ja almmolaš suorggis. Gálvojohtu 50 stuorámu fitnodagain lassánii 16%:in 2021:s maŋel dássema 2020:s. Gánnáhahttin lea buorránan, mas leat fitnodagaid lohku lassánan main leat positiivvalaš bohtosat.¹

Guovdageainnu suohkana nuppástuhttinástáhtusa áigodahkii 2019-2025. Nuppástuhttinprográmma galgá veahkehit oázžut ođđa bargosajiid ja sihkkarastit dálá bargosajiid. Ja lasihit ealáhuseallim ceavzilvuoda ja veahkehit lasiheame innovašuvdnanávccá. Duogážiin nuppástuhttinástáhtusii lea ahte

¹ Ovdánahttinanalysa 2022 Guovdageainnu suohkan. BDO.

suohkan lea hui duođalaš dilis, sihke ealáhus- ja servodatlaččat, boazodoalu dálá nuppástuhttima, alla bargguhisvuoda ja mánáidgeafivuoda geažil. «Ođđa ovdánananalysa ja servodatanalysa» lea analysa mii ráhkaduvvui 2019:s vejolašvuodaid birra suohkanis ja áŋgiruššansurggiid rávvemat, ja dat čájehii ahte Guovdageainnus lea okta dain eanemus oktageardánis ealáhusstruktuvrrain Finnmárkkus go geahččá dušše priváhta suorgái. Guovdageaidnu lea garrasit guovdilaston/spesialiserejuvvon boazodoalu guovdu gullevaš biebmogálvoindustriijain (njuovahagat). Árbevirolaš eanandoalus barget 10 olbmo. Vuostálasvuodas muđui Finnmárkkus, de dattetge gávdno nai veaháš tekstilaindustriija ja eará industriija (golle- ja silbačijat, lávvubuvttadeapmi).

Lea Ovddos AS mas lea ovddasvástádus hálldašit nuppástuhttinprográmma. Fitnodat bargá meannudeames prošeaktaohcamiid ja ovddidit iežas prošeavttaid gustovaš nuppástuhttinplána mielde.

Ássan ja viesut

Viessomárkan ferte oktiivástolaš álbmotčoahkádusain suohkanis ja ealáhuseallima ovdánemiin. Guovdageainnu suohkanis váilot láigoviesut, mii sáhtta váttisin dahkat rekrutterema ealáhuseallimii.

Viesut váilot sihke Mázes ja Guovdageainnu márkanis. Mázes lea boares suohkanoasseplána, ja váilot viessohuksensajit sihke ealáhusaide ja viesuide ráddjejit ovdáneami. Badje Mázes leat muddejuvvon guokte viessohuksensaji maidda ii leat huksejuvvon.

Ássanminsttar Guovdageainnus lávdan ássamiin sáhtta hástalus suohkanii bálvalusaddin. Lávdan ássanminsttar sáhtta mearkkašit stuorát goluid suohkanlaš bálvalusaid ovddas, nugo geainnuid, čázi ja rufe huksema ja bajásdoallama, fuolahusbálvalusaid ja skuvla- ja mánáidgárdestruktuvrra dáfus. Seammás lea mávssolaš lánjit dili vai sáhtta orrut árbevirolaš sámi gilážiin mii lea dehálaš identitehtii ja báikegullelašvuhtii. Ollugat sis geat fárrejit smávit gilážiin suohkanis fárrejit eret suohkanis. Boahsteáiggis ferte suohkan ja ássit/eaktodáhtolaččat eambbo ovttasbargat doaibmabijuid dáfus mat sihkkarastet buori eallinkvalitehta ja buriid eallineavttuid.

Areálat ealáhusovdáneapmái

Areálaplánat leat mávssolaččat buot bistevasvuoda dimenšuvnnaide, maiddái ekonomalaš dimenšuvdnii. Ealáhusareálaid gávdnan, ealáhusareálaid plánen ja lánčin ja huksen nu ahte vuhtiiváldá eará beroštumiid nug luondduvalljivuoda, sáhtta nannet ealáhusovdáneami ja addit eanet árvoháhkama. Lagasguovllu hábmemis lea stuora mearkkašupmi loaktimii ja eallinkvalitehtii.

Ealáhusguovlluin Guovdageainnu suohkanis lea eará struktuvra go eará suohkaniin. Stuora almmolaš bargosajit ja almmolaš ja priváhta bálvalusdoaimma lea čohkkejuvvon Guovdageainnu guovddážiin. Smávit priváhta fitnodagat nugo biiladivohat, biergogávpi, duodji ja eará doaimmat, gávdnojit maiddá viessohuksehagas. Leat muddejuvvon eanet guovllut ealáhusdoaimmaide márkanis, ja Hánnomaras lea muddejuvvon industriijii. 2024:s leat 2 guoros viessohuksensaji Hánnomaras ealáhusguovllus, ja lea dieđihuvvon plánabarggu álgin dán guovllu viiddideapmái. Mázes eai leat muddejuvvon ealáhusviessosajit, mii lea hui gáržžideaddji ovdáneapmái.

Suohkan lea maŋemus jagiid eanet áŋgiruššama bidjan mátkealáhussii. Dálá areálaoasis ii leat várrejuvvon váseidin areála mátkealáhusálggahemiide, go dat eanas muddui ledje čadnon vásáhusaide, ja unnit visttiide ja areálaide. Lassánan áŋgiruššan lea dattetge mielddisbuktán dárbbu plánet areálaid mátkealáhussii.

Areálaoasis háliida suohkan ahte báikkálaš ealáhusdoaimmat eambbo čohkkejuvvojit márkanguovddášii daningo fitnodagat dalle sáhttet oažžut kundariid/gallededdiid/gussiid fitnat eará gávppiin nai, ja maidái eanet oidnosii šaddat earáide go báikkiolbmuid.

Servodatanalysa ja vejolašvuodaguorahallan Máze

Guovdageainnu suohkana ulbmil lea bisuhit ja ovddidit Máze báikegotti, mas lea stuorra mearkkašupmi sámi kultuvrii, gillii ja servodateallimii. Danin lea 2023:s ráhkaduvvon servodatanalysa ja vejolašvuodaguorahallan Mázi.

Mázes lea olmmošlogu ovdáneapmi hui negatiiva, dat lea unnon 20%:in áigodagas 2012-2022. Báikkis orro 268 olbmo 2012:s, ja 2022:s ledje ges registrerejuvvon 215 olbmo geat orro doppe. 53 olbmo unnun lea ollu dakkár smávva báikái go Mázi ja dat dahká earenoamáš hástaleaddjin bisuhit vuđolaš bálvalusfáaldagaid nugo mánáidgárddi, skuvlla ja biebmorámbuvrra.

Servodatanalysa čujuha 3 kritihkalaš eavttuide mat fertejit sajis bisuhit olbmuid orrumis Mázes: guhkesáigge, oadjebas ja buorre mánáidgárdefálaldat buot mánáide ovdaskuvlaagis geat dan háliidit, guhkesáigge, oadjebas ja buorre skuvlafálaldat 1.-10.skuvlaceahkkái ja gárvves viessohuksensajit ja viesut láigoheapmái.

Dustet dáid hástalusaid, de mii fertet bargat dán:

Strategalaš ealáhusplána— Lea dárbu bajitdásis geahččat mot suohkan galgá ovttasbargat ealáhuseallimiin vai šaddá ealáhusustitlaš suohkanin. Dás lea dárbu čielggademiid dahkat areálaid, strategiiid, márkanfievrrideami, gelbbolašvuoda ja ipmárdusa deháleamos ealáhusaid hástalusaid ja vejolašvuodaid dáfus, ja láchit dili ođđaálggahemiide ja stuorrumii. Nuppástuhttinfitnodat Ovddos AS lea váldán badjelassas ovddasvástádusa ráhkadit strategalaš ealáhusplána jagis 2025.

Suohkanoasseplána Máze. Ovddit plánastrategiijas lea dohkkehuvvon ahte Máze suohkanoasseplána, mii lea 1997 rájes, galgá ođastuvvot. Bargu lea álggahuvvon, ja dohkkehuvvo 2026:s.

Suohkanoasseplána Márkan. Suohkanoasselána jotkojuvvo. Eai leat dárbbut mat galget čovdojuvvojit plánaproseassa bokte.

Dearvvašvuoda- ja fuolahusplána ja bajásšaddanplána— Dán guovtti fáddáplána ferte fáddáplánet demográfalaš rievdadusaide ja bálvalusdárbbu rievdamiidda, mas fokusere nuppástuhttima ja beavttalmahttima.

Konklusuvnnat:

- Strategalaš ealáhusplána dohkkehuvvo 2025:s.
- Máze suohkanoasseplána ođastuvvo. Dohkkehuvvo 2026:s.
- Márkana suohkanoasseplána jotkojuvvo.

5. Planstrategiija 2024 – 2027

Plána	Plánašládja	Rievdadus šládja	Álginjahki	Mearr.jahki
Suohkanplána servodatoassi	Suohkan-plána	Ođastuvvo	2017	2025
Suohkanplána areáloassi	Suohkan-plána	Jotkojuvvo	2017	
Suohkanlaš plánastrategiija	Plánastrategiija		2024	2024
Bušeahtta ja doaibmaoassi ekonomiijaplánain (DEP)	Ekonomiijaplána doaibmaosiin	Molsojuvvo	2024	2024 2025 2026 2027
Máze suohkanoasseplána	Suohkanoasse- plána	Ođastuvvo	1997	2026
Márkan suohkanoasseplána	Suohkanoasse- plána	Jotkojuvvo	2017	
Bajásšaddanplána	Fáddáplána	Ođastuvvo	2019	2026
Dearvvašvuoda ja	Fáddáplána	Ođđa		2025
Gárrenpolitihkalaš doaibmaplána	Fáddáplána	Ođastuvvo		2025
Oadjebas Guovdageainnus	Fáddáplána	Ođastuvvo		2025
Falástallama ja fysalaš aktivitehta plána	Fáddáplána	Ođastuvvo		2026
Viessososiála doaibmaplána	Fáddáplána	Loahpahuvo	2020	
Johtolatsihkarvuodaplána	Fáddáplána	Ođastuvvo		2026

Bajitdási gearggusvuodá plána	Fáddáplána	Molsojuvvo		2026
Čázi, rufe ja čáhcebirrasa váldoplána	Fáddáplána	jotkojuvvo		
Kulturbirasplána	Fáddáplána	Ođđa		2027
Dálkkádat- ja energiiaplána	Suohkanoasse-plána	Ođastuvvo	2012	2027
Strategalaš ealáhusplána, mas earenoamáš fokus árbevirolaš sámi ealáhusaide, boazodollui ja meahcásteapmái	Fáddáplána	Ođđa		2026

Molsun: Plána ođasmahttin dálá máhtu ektui ja lasiheapmi dálá rámmaid siskkobealde.

Ođasteapmi: Geahčadit olles/osiid plánas, nugo mihttomeriid ja vuoruhemiid.

6. Suohkanstivrra mearrádus áššis 68/24

Suohkanstivrra mearrádus, 18 jienain 1 jiena vuostá:

Guovdageainnu suohkanstivra dohkkeha Guovdageainnu suohkana plánastrategiija áigodahkii 2024-2027 dáiguin rievdadusaiguin:

"Kulturmuitoplána" sadjai galgá čuožžut "Kulturbirasplána"

Suohkanstivra čujuha ahte dálkkádat- ja energiiaplána ferte bisuhuvvot ja ođastuvvot 2027 rádjái, go dát lea eavttuin okta vai Guovdageainnu suohkan galgá bisuhit bistevasvuodamearkka bistevas mátkeealáhusas. Dálkkádatplána ii loahpahuvvo, muhto ođastuvvo 2027 rádjái.

Guovdageainnu suohkanstivra háliida strategalaš ealáhusplánas mii galgá meannuduvvot 2026:s galgá leat earenoamáš fokus árbevirolaš sámi ealáhusaide, boazodollui ja meahcásteapmái.